

I Sverige kan individuel stræben efter succes have høje omkostninger.

FOTO: JOHNÉR BILDBYRÅ/RITZAU/SCANPIX

LAYOUT: ANDREAS PERETTI

Pisk eller gulerod? Det er nemt at fordømme tidligere generationer, mener to forskere. De har undersøgt, hvordan økonomiske systemer

Opdragelse, de

AF ANDERS BOAS

I 1891 advarede den danske læge Leopold Meyer forældre mod at forstyrre udviklingen af det lille barns sarte nervesystem ved at »påbyrde Hjernen unødigt Arbejde«. Som han skriver i sin bog *Den første barnepleje: Populært fremstillet*: »Vi gøre det jo, når vi skulle være ærlige, kun for vor egen Fornøjelses Skyld, vi bruge med andre Ord Barnet som Legetøj. Vænder man Barnet til, at man kun beskæftiger sig meget lidt med det, vil det heller ingen Fordringer stille i den Retning ... selv om det nu ikke sover hele Tiden mellem Maaltiderne, så dog ligge stille i sin Seng uden at kræve, at man skal underholde det.«

Dr. Meyer ville formodentligt rotere i graven, hvis han kunne se, hvordan mange af dagens forældre næsten ikke tør løfte blikket fra de små guldklumper af frygt for, at en mulighed for værdifuld stimulering skal gå tabt. »Helikopterforældre« kalder man i USA hånlige de forældre, der konstant cirkler over børnene for at sikre, at de hele tiden udfolder deres fulde potentiale, og i Danmark taler vi om curlingforældre, der fejer stenene bort fra podernes vej langt ind i ungdomslivet.

Unge flytter i dag senere hjemmefra, end de gjorde for ti år siden, kunne Danmarks Statistik for nyligt fortælle, og ifølge en ny undersøgelse fra Rockwool Fondens Forskningsenhed bruger danske forældre en time mere om dagen på deres børn, end de gjorde i 2008. Den opadgående tendens i forældres tidsforbrug er dokumenteret i Danmark helt tilbage til 1987, og samme tendens ses internationalt, hvor man i for eksempel Holland og USA kan vise en lignende stigning siden midten af 1970'erne.

Man behøver ikke at lede i gamle kuriøse bøger for at finde store kontraster til vor tids børneforældre. Forældrene til nutidens børn kan blot kigge på deres egen barndom for at finde eksempler på et ganske anderledes opdragelsesideal, hvor forældre i langt højere grad lod deres børn indtage verden på egen hånd. Chansen for stadig at finde denne mere frie opdragelse hos forældre i dag er imidlertid langt højere i Skandinavien end for eksempel i USA, hvor de intensive helikopterforældre i stigende grad dominerer.

Således kan vi på tværs af generationer og lande med himmelvendte øjne spørge hinanden: Elskede fortidens autoritære forældre slet ikke deres børn? Var 1970'ernes frie opdragelse en kollektiv vildfarelse? Er dagens forældre neurotiske kontrolfreaks?

Måske skal vi ikke se skiftende opdragelsesidealer som irrationelle indfald, men i stedet forstå dem som velmenende forældres reaktion på de betingelser, de opdrager deres børn under. Det mener i hvert fald økonomiprofessorerne Matthias Doepke og Fabrizio Zilibotti, der forsøger at forstå den økonomiske logik bag den skiftende kurs på forskellige barndomsidealer i bogen *Love, Money & Parenting: How Economics Explains the Way We Raise Our Kids*, der udkommer på Princeton University Press i begyndelsen af 2019. Med udgangspunkt i data fra store værdiundersøgelser undersøger forskerne sammenhængen mellem forældres skiftende syn på barndommen og forskellige økonomiske indikatorer:

»Vi begyndte med at kigge på opdragelsesidealene i forskellige lande, og her kunne vi se et sammenfald mellem den økonomiske ulighed i landene og forskellene i opdragelsesformer,« forklarer den ene af bogens forfattere, Matthias Doepke, som er professor i økonomi ved Northwestern University i USA.

»I begyndelsen tænkte vi, at det måtte være et udtryk for noget dybere i samfundet, som for eksempel den lokale kultur. Men så kiggede vi på, hvordan opdragelsesidealene havde skiftet igennem generationerne internt i de forskellige lande, og her kunne vi se det samme mønster: Også internt i landene var graden af ulighed ret tæt forbundet med forandringer i opdragelsesstilen.«

ALLE forældre opdrager naturligvis på deres helt egen måde, men i forskningen opdeler man opdragelse i tre overordnede stilarter inspireret af den amerikanske udviklingspsykolog Diana Baumrind. Først den *autoritære stil*, hvor man vægter lydighed og ellers ikke er så optaget af barnet, der skal ses, men ikke høres. Her forhandler og begrunder forældrene ikke, de dikterer. Dernæst den såkaldt *eftergivende stil*, hvor man tager udgangspunkt i barnets ønsker og helst ikke begrænser barnets udfoldelse. Børnene skal følge deres naturlige indskydelser, udforske verden på egen hånd, i stedet for at følge forældrenes direktiver. Til sidst en form for middelev, den *autoritative stil*, hvor forældrene gerne vil forme børnenes liv, men helst uden de autoritære forældres lodrette ordrer og sanktioner. I stedet foretrak gode argumenter og motivation. Her finder vi de forkætrede helikopterforældre, der konstant skruer på børnene for at optimere dem: De autoritative forældre laver lektier med børnene, kører dem til fritidsinteresser og skubber dem på rette vej i uddannelse og karriere. Samtidig værdsætter de flid og gode skolepræstationer mere end de andre forældretyper.

»Den ekstra tid forældre bruger på deres børn er altså ikke bare hyggelig, men også en investering.«

Baumrind foretrak den autoritative stil, som har gået sin sejrsgang i den vestlige verden siden 1980'erne, men Doepke og Zilibotti pointerer, at de tre opdragelsesstile kommer med hver deres sæt af fordele og ulemper, som giver mere eller mindre gevinst under skiftende betingelser:

»Når vi kigger på det i dag, er det særligt familier fra svære kår, der opdrager deres børn autoritært, og når man undersøger, hvordan det går børnene, klarer de det dårligere end andre børn. Men det betyder ikke, at en autoritær opdragelse altid har været et forkert valg,« forklarer Fabrizio Zilibotti, der er professor i økonomi ved Yale University.

»Alle forældre handler autoritært i nogle situationer. Når jeg krydser en befærdet vej

rs børneopdragelse, men de gjorde blot det, der gav størst afkast i
 emer former forholdet mellem forældre og børn – også i dag.

r betaler sig

med min femårige søn, er jeg meget autoritær, fordi konsekvenserne er store, hvis han løber ud på vejen. Hvis man ser på forældre i fortidens bondesamfund eller i nogle af de udviklingslande, hvor forekomsten af autoritær opdragelse stadig er høj, så lever de formodentlig under betingelser, hvor der er meget på spil, fordi man for eksempel reelt er bange for, om man har nok mad at spise. Her kan den autoritære opdragelse måske være det rigtige valg, og vi ville måske have gjort det samme, hvis vi var i deres sko.»

Selvom tanken om en friere børneopdragelse har eksisteret i hvert fald siden Jean-Jacques Rousseau i 1700-tallet, var det alligevel den autoritære variant, forældre hev ned fra hylden, så længe verden endnu var indrettet, så de fleste børn levede nær deres forældre det meste af livet og ofte arbejdede i den samme profession. Forældrene var afhængige af, at børnene tog sig af dem senere i livet, og der var generelt ikke meget incitament til at opdrage uafhængige børn, der gik deres egen vej i livet.

Derfor begyndte den autoritære opdragelse først at gå af mode efter Anden Verdenskrig, hvor den teknologiske udvikling betød, at de nye generationer måtte arbejde i erhverv, som enten ikke havde eksisteret en generation før eller i hvert fald havde været fundamentalt anderledes. Nu kunne forældrene ikke længere sikre børnene ved at lære dem op i deres eget erhverv, men måtte i stedet sende dem bort for at tage en uddannelse. Her kunne de ikke holde børnene i ørene hele livet, og den autoritære stils kontrol og krav om lydighed kom til kort. Pludselig kunne det betale sig at opdrage børn til at tænke selv.

BLIND lydighed var ikke længere gangbar mønt i den nye verden, men det forklarer ikke, hvorfor 1960'erne og 70'ernes forældre valgte at opdrage deres børn så frit og selvstændigt i stedet for – som mange af nutidens forældre – at forsøge at styre dem i særlige retninger med gode argumenter. Det forklarer heller ikke, hvorfor forældre i Skandinavien har været mere tilbøjelige til at holde fast i den eftergivende opdragelse, selv efter den er blevet erstattet i mange andre lande. Igen leverer økonomien dog ifølge Doepke og Zilibotti forklaringen:

Den eftergivende opdragelsesstil har den fordel, at den giver børnene mulighed for at opdage deres virkelige talenter, og det er en gevinst, når man ikke længere bare kan følge i fars fodspor. Det er også sigende, at den eftergivende opdragelse topper i 1970'erne, hvor den økonomiske ulighed nåede et historisk lavpunkt. Samtidig var gevinsten af at tage en uddannelse endnu ikke så stor, som den skulle blive i de følgende årtier. Forældre havde altså i den periode historisk lille afkast af at skubbe deres børn fremad i verden.

»Måske er den eftergivende opdragelsesstil i virkeligheden det, der falder forældre naturligt ind, hvis de ikke har et stærkt incitament til at gøre noget andet. Folk synes generelt ikke, det er så sjovt at træne ordforråd og lave regnestykker med deres børn, så hvis de ikke mener, at der er det store på spil, vil de hellere lave noget sjovere med børnene,« siger Matthias Doepke.

Fra 1980'erne begyndte den økonomiske ulighed igen at stige i de vestlige lande, og

stigningen var især et resultat af, at folk fik en større gevinst ud af at tage en uddannelse. Dermed fik forældrene et stærkt incitament til konstant at forsøge at optimere børnenes faglige evner i stedet for bare frit at lade dem famle sig frem i verden på egen hånd. Den ekstra tid, forældre bruger på deres børn, er altså ikke bare hyggelig, men også en investering.

På samme måde kan forskelle i den økonomiske ulighed og gevinsten ved uddannelse også forklare forskellen på de amerikanske helikopterforældre og kinesiske tigmødre på den ene side, og de eftergivende skandinaviske forældre, der er mere optaget af børnenes uafhængighed og lykke, end af deres præstationer, på den anden side. Uligheden er steget i de skandinaviske lande, men langt fra så meget som i USA og Kina.

Fabrizio Zilibotti oplevede på egen krop de skandinaviske opdragelsesnormer, da han en årrække boede i Stockholm. Han fortæller i bogen om at besøge svenske venner med sin kone, hvor de oplevede, at værternes seksårige dreng skreg »Hold kæft! Jeg ser fjernsyn«. Forældrenes reaktion var et selvtilfredst smil og et forsigtigt forslag om, at de voksne skulle rykke til et andet rum, så de ikke forstyrrede knægtens tv-sening.

Zilibotti oplevede ikke bare, at mange svenske forældre var forstående over for opførsel, der i andre lande ville blive betragtet som ganske upassende adfærd. Han hæfter sig også ved, at høje ambitioner for børnene ikke er en populær værdi i Sverige, hvor hovedbekymringen ofte er at beskytte børnene mod stress og angst.

»Vi besluttede, at lade min datter begynde i skole et år tidligere, end hun skulle, men da vi diskuterede det med børnehaven, sagde de, at det ikke var nogen god idé. Vi spurgte, om de ikke mente, hun var moden til det. Men det mente de bestemt, hun var. De forstod bare ikke vores valg, fordi vores børn jo kun var børn én gang. På den måde kan barnets lykke være en vigtigere værdi end at klare sig godt i skolen i et samfund, hvor man ikke vinder så meget ved at få barnet til at arbejde hårdere,« siger Fabrizio Zilibotti, der peger på, at sociale normer har betydning for, hvor stor gevinsten ved de forskellige opdragelsesformer er.

»Hvis man insisterer for meget på at stræbe efter individuel succes i samfund som de skandinaviske, kan det måske give problemer socialt. Omvendt vil en opdragelse, der er meget holdorienteret og ikke stræber efter toppræstationer, sætte børn bagud i konkurrencen med de andre børn i et samfund som det amerikanske.«

Det kan også betyde, at tiltag importeret fra konkurrenceelskende lande ikke nødvendigvis får den tilsligtede virkning i skandinaviske lande. Da mange nye privatskoler dukkede op efter 1990'ernes liberalisering af det svenske skolesystem, ville økonomer ifølge Doepke og Zilibotti traditionelt forvente, at skolerne ville konkurrere om at levere de bedste faglige resultater. Det skete imidlertid ikke, og forskerne peger på en mulig forklaring: Skolerne konkurrerede i stedet på de parametre, som svenske forældre efterspurgte: ikke bedre karakterer, men mere sjov og kreativitet.

I Kina, hvor uligheden er stor, giver det mening at sætte alt ind på børnenes succes.

FOTO: REDUX/RITZAU/SCANPIX